

JOAN BARNADAS

LA SETMANA TRÀGICA A OLOT

●227

LA SETMANA TRÀGICA A OLOT

JOAN BARNADAS

L'estiu de 1909 les cabiles rebels del Rif varen intensificar els atacs als interessos espanyols en el Protectorat del Marroc atemptant contra les mines que explotaven empreses espanyoles i contra la línia de ferrocarril que les unia amb Melilla. El govern espanyol va voler aturar la revolta enviant més tropes. Una gran part d'aquests reforços provenien de Barcelona i algunes companyies estaven formades per soldats de la reserva, per tant, reinserits ja en la societat, amb feina i família. Aquesta nova mobilització de soldats va causar un gran malestar entre les classes populars barcelonines i sovint els embarcaments de soldats cap al Marroc acabaven amb aldarulls i protestes ciutadanes.

Mentre els representants polítics catalans feien proclames antibel·licistes i es reunien per estudiar quines mesures de protesta es podien prendre, un comitè de vaga, format per sindicalistes anarquistes i socialistes no especialment rellevants, va convocar una jornada de vaga general pel dilluns 26 de juliol que, contra tot pronòstic, va assolir un èxit esclatant a la ciutat de Barcelona. La falta d'una direcció forta, però, va permetre que la protesta contra la guerra del Marroc, que inicialment havia de ser pacífica, es convertís en un moviment insurreccional totalment descontrolat que va acabar cremant convents i esglésies.

Els fets

Olot no es va afegir a la protesta de les classes populars barcelonines fins al dimecres 28 de juliol, en què varen començar a arribar les primeres notícies de la magnitud de la protesta barcelonina. A les dotze del migdia els obrers varen abandonar les fàbriques i es varen concentrar a la plaça i al carrer major. Allà

varen impedir que sortissin les diligències que comunicaven Olot amb els pobles del voltant, amb la qual cosa la ciutat va quedar incomunicada i sense poder rebre correu ni premsa. En una improvisada assemblea davant l'Ajuntament, es va decidir començar una vaga general indefinida a partir de les dues de la tarda per permetre d'aquesta manera l'aprovisionament d'aliments, i es va convocar els concentrats a un míting a l'Hospici aquella mateixa tarda¹. La principal reivindicació dels obrers olotins era que el servei militar fos voluntari² o, com a mínim, que s'abolís la redempció del servei d'armes, que en aquells moments costava 1.500 pessetes, una quantitat que era fora de l'abast de les classes menestrals i treballadores. Sortint del míting es va organitzar un manifestació pels carrers del centre que, tot i ser molt concorreguda, va transcórrer pacíficament.

A Olot, els moments de màxima tensió es varen viure el dijous al matí, quan va córrer el rumor que arribaven a la ciutat els obrers de Castellfollit i de Sant Joan les Fonts amb la intenció de cremar els convents de la Divina Providència i dels Pares Caputxins. Els frares i les monges varen deixar la ciutat i, vestits sense els seus hàbits, es varen refugiar en diverses cases de pagès del voltant, mentre diversos elements del sometent i altres ciutadans armats es varen apostar a l'interior dels convents per evitar l'agressió i la profanació dels llocs sagrats³. Quan els obrers de la rodalia varen entrar a la ciutat, els esperaven l'alcalde, Francesc Vayreda, i diversos regidors, acompanyats per alguns dels presidents de les Societats Obreres de Resistència d'Olot i, entre tots, varen aconseguir calmar-los i dirigir-los cap a la plaça de braus, on es va celebrar un altre míting contra la guerra del Marroc i a favor del servei militar obligatori per a tothom, rics i pobres. Durant el míting es va informar que el moviment a Barcelona ja començava a decaure i es va decidir tornar a la feina l'endemà mateix.

El divendres es va reprendre la feina amb tota normalitat. Tot i així, durant aquella nit va arribar a Olot una secció de la Guardia Civil, dirigida per un tinent, que es va desplegar l'endemà per la ciutat⁴. Per la seva banda, el comandant militar va informar l'alcalde que el capità general de Catalunya havia suspès les garanties constitucionals i que havia imposat l'estat de guerra a tota la província de Girona; per tant, que era ell l'única autoritat⁵. A les cinc de la tarda, l'alcalde en va informar la ciutadania a través d'un ban⁶.

¹ *Ciutat* (setmanari olotí portaveu del Centre Nacionalista Republicà del 1909 al 1911), 1 d'agost de 1909.

² *Diario de Gerona*, 3 d'agost de 1909.

³ *El Imparcial* (Madrid), 9 d'agost de 1909.

⁴ *Ciutat*, 1 d'agost de 1909.

⁵ Arxiu Comarcal de la Garrotxa. Fons Municipal d'Olot. ACGAX-FMO. Correspondència, 1909. Carta del comandant militar d'Olot a l'alcalde.

⁶ *Ciutat*, 1 d'agost de 1909.

En alguns pobles de la comarca també es varen produir aldarulls durant la Setmana Tràgica. A Sant Feliu de Pallerols un grup de gent va tallar la línia telegràfica i va causar desperfectes a la via per evitar que el tren circulés. Per aquests fets varen ser processats Lluís Serrat Vilà, Agustí Corriols Bosch, Agustí Vila Vilaret i Salvador Bruns Carboner⁷.

A les Planes d'Hostoles, el dia 30 de juliol, un grup de gent no va permetre que els nois que s'havien d'incorporar a l'exèrcit pugessin al tren. Per aquests fets el jutjat d'instrucció d'Olot va detenir i engarjoliar setze persones (Bernat Marés Costa, Joan Mundet Fabrut, Miquel Torrent Blanc, Joan Torrent Lloré, Antoni, Jaume i Josep Rodà Lloré, Pere Vives, Francesc Sanahuja Roig, Joan Creus Comas, Francesc Torres Montserrat, Rosa Julià Arau, Joan Torres Salumí, Catalina Codina Marés i les germanes Esperança, Rosa i Maria Iglesias Solà)⁸, i posteriorment varen ser detinguts i deixats en llibertat sota fiança el metge i el farmacèutic del poble (Josep Doré i Josep Caries), acusats de ser els organitzadors de la manifestació que va impedir la concentració dels reclutes cridats a files i de ser els inductors dels desperfectes causats a la via fèrria i la telegràfica.⁹

La repressió

Tot i que tots els partits polítics que eren presents a l'Ajuntament (carlins, regionalistes, liberals, conservadors i republicans) varen considerar que la Setmana Tràgica a Olot havia estat "*política però no vandàlica*"¹⁰ i que, fins i tot, l'alcalde havia felicitat el conjunt de la classe obrera olotina pel seu comportament durant els dos dies de vaga general¹¹, tan bon punt es va normalitzar la situació va començar un gran procés de repressió. D'entrada, es va mantenir la suspensió de les garanties constitucionals durant una bona colla de mesos, i les dues revistes que es publicaven a Olot (*El Deber* i *Ciutat*) varen haver d'enviar un joc d'exemplars dels dies del conflicte al Govern Civil i varen ser sotmeses a censura prèvia¹².

Per la seva banda, el jutge de Primera Instància d'Olot, Nicolàs de Otto, va instruir diversos sumaris per determinar si s'havia comès algun delictes durant

⁷ *El Deber* (setmanari d'acció catòlica publicat a Olot de 1897 a 1936), 11 de setembre de 1909.

⁸ *El Deber*, 28 d'agost de 1909.

⁹ *El Deber*, 10 de setembre de 1909.

¹⁰ ACGAX-FMO. Acta municipal del 22 de gener de 1910.

¹¹ ACGAX-FMO. Acta municipal de 4 d'agost de 1909.

¹² ACGAX-FMO. Correspondència. Circular del Govern Civil a l'alcalde, del 27 d'agost de 1909.

els dies de vaga general¹³. Sota l'acusació de “*coacciones y otros*” va processar Bartomeu Batlle Casadellà¹⁴, Pere Bartrina Perramon¹⁵, Lluís Fuentes Hervina¹⁶ i Josep Llagostera Falguera¹⁷, i també alguns responsables de les societats obreres d'Olot (Josep Pi Serra¹⁸, Francesc Pla Blanc¹⁹, Albert Farjas Boada, Rafel Bassols Cuffí, Esteve Darnés Massegur, Ramon Juvinyà Noguereda, Baldomer Oliveras Casadellà²⁰, Pere Masmitjà Solà²¹ i Francesc Mitja Obrador)²². Sense una acusació concreta, també va cridar a declarar els treballadors de l'Anónima de Transportes Francesc Pla i Francesc Pujadas²³, i Narcís Girona Siqués²⁴ i Miquel Macias Bataller²⁵. Alhora, va recollir informació sobre olotins que estaven processats en altres localitats, com ara Lluís Arbós i Camps per fets ocorreguts a Girona²⁶ i Pere Masmitjà Obrador pels de Santa Coloma de Farners²⁷.

¹³ El Deber, 14 d'agost de 1909.

¹⁴ ACGAX-FMO. Correspondència. 10 d'agost de 1898, el jutge d'Olot demana “*informe de conducte*” i el 17 d'agost de 1909 si és contribuent. El 20 d'agost de 1909 l'alcalde contesta al jutge que no té antecedents.

¹⁵ Pere Bartrina va ser escollit l'any 1915 vicesecretari del Centro Obrero i el 1922, vocal de la Junta de l'Ateneo Obrero.

¹⁶ Lluís Fuentes era vocal de la Junta del Centro Obrero l'any 1920.

¹⁷ ACGAX-FMO. Correspondència. 5 de novembre de 1909, el jutge municipal demana a l'alcalde “*datos*” d'aquests processats.

¹⁸ *Ciutat*, 23 d'abril de 1911. Josep Pi, a part de ser el representant de les Societats de Resistència, afiliat al Centre Nacionalista Republicà i membre actiu del Grup Esperantista.

¹⁹ Francesc Pla era el president de la Unión de Obreros Fabriles, que agrupava els obrers del sector tèxtil. Ja havia estat processat durant les vagues de l'any 1905.

²⁰ És un sindicalista molt actiu, que ja havia estat processat durant les vagues de 1905 a Olot.

²¹ Pere Masmitjà i Solà, àlies *Buch*. Teixidor de la fàbrica de Baudili Descals, va ser ell qui va iniciar la vaga de 1909 en aquella fàbrica en negar-se a netejar la màquina dins l'horari de treball perquè treballava a preu fet; proposava fer-ho a fora si se'ls pagava una quantitat justa. En aquest conflicte va fer de mitjancera la Junta de Reformes Socials.

²² ACGAX-FMO. Correspondència. 17 d'agost de 1909, el jutjat d'instrucció d'Olot va demanar a l'alcalde “*informe sobre conducta moral*” d'aquests processats en el sumari núm. 48 per “*coacciones y otros*”.

²³ ACGAX-FMO. 3 de setembre de 1909.

²⁴ Narcís Girona, l'any 1913, era un dels representants obrers a la Junta de Reformes Socials.

²⁵ ACGAX-FMO. Correspondència. 3 de setembre de 1909, el Jutjat d'Olot demana certificat de conducta i si presta contribució. El 7 de setembre de 1909 l'alcalde envia “*certificación negativa de ambos individuos*”.

²⁶ ACGAX-FMO. Correspondència. El 2 d'agost de 1909, el jutge d'Olot, per ordre del de Girona, va demanar a l'Ajuntament d'Olot un informe de conducta i l'11 de setembre de 1909 demanen si paga impostos.

²⁷ ACGAX-FMO. Correspondència. El 4 d'agost de 1909, el jutjat d'instrucció d'Olot demana a l'Ajuntament certificat de conducta i, l'endemà, si paga impostos en el marc de la investigació dels fets ocorreguts a Santa Coloma al juliol.

Paral·lelament, el fiscal militar d'Olot va iniciar les seves pròpies actuacions. En primera instància va processar Manuel Pujolà, Ramon Castelló, Rafel Gual, un tal Fortià encarregat de la fàbrica Descals, Francesc Pla, Pere Antiga²⁸, Bartomeu Massagué²⁹, Teixidor³⁰ i Albriche³¹. I també Jaume Camps Escar, acusat de tallar la línia telegràfica³² quan va ser detingut a Barcelona³³. I el soldat pròfug Pere Arbós Siqués³⁴.

Finalment, a instàncies del capità general de Catalunya³⁵, el Jutjat Militar d'Olot va instruir un procés contra els presidents de les set Societats Obreres de Resistència que estaven legalment establertes a Olot (sabaters, fusters, teixidors de punt, paletes i manobres, arts religioses, blanquers i serrallers)³⁶, amb la qual cosa es donava la inusual circumstància que, per uns mateixos fets, estaven processats tant per la justícia civil com per la militar. El litigi va ser dirimit pel Tribunal Suprem, que finalment va decidir que era de competència militar³⁷.

No sabem exactament qui eren els responsables d'aquestes set societats i, per tant, si els obrers processats eren tots els presidents d'aquestes entitats o només una part. En qualsevol cas, varen ser cridats a declarar el president de la Unió de Obreros Fabriles Francesc Pla³⁸, el president de "la Filantrópica" Sociedad de Oficiales Zapateros Rafel Bassols i també Josep Pi, Esteve Darnés, Ramon

²⁸ Pere Antiga l'any 1913 va ser escollit representant obrer a la Junta de Reformes Socials; el 1915 era un dels representants dels obrers de la fàbrica Descals i el 1922 signava un manifest de suport a la candidatura obrera a les eleccions municipals.

²⁹ Bartomeu Massegur el 1913 formava part de la comissió que va signar les bases de la negociació col·lectiva que va presentar la Sociedad Obrera Arte Fabril Olotense als patrons.

³⁰ Salvador Teixidor havia estat suplent dels representants obrers a la Junta de Reformes Socials d'Olot els anys 1904 i 1905.

³¹ ACGAX-FMO. Correspondència. 4 d'agost de 1909, el jutjat militar d'Olot ordena a l'alcalde d'Olot que aquests processats es presentin en aquell jutjat.

³² *El Deber*, 21 de setembre de 1909.

³³ *Ciutat*, 3 d'octubre de 1909.

³⁴ ACGAX-FMO. Correspondència. 14 de desembre de 1909, el soldat pròfug empresonat a Olot demana parlar amb l'alcalde.

³⁵ *La Lucha* (Girona), 21 de setembre de 1909.

³⁶ ACGAX-FMO. Correspondència. 16 d'agost de 1909, el jutjat d'instrucció militar d'Olot demana a l'alcalde quantes societats de resistència funcionen a la ciutat i el nom dels presidents i secretaris de totes elles. L'alcalde va contestar que no ho sabia, ja que la llei d'associacions depenia del Govern Civil de Girona.

³⁷ *Ciutat*, 19 de desembre de 1909. Els redactors de la revista es lamenten de la decisió del Tribunal Suprem.

³⁸ El 1905 ja havia estat processat durant les vagues del sector tèxtil.

Juvinyà i Albert Farjas³⁹. A mitjan setembre els set presidents de les societats de resistència varen ser detinguts⁴⁰ i a principis d'octubre les societats varen ser dissoltes i els seus locals clausurats per la policia governativa⁴¹.

En cap moment la societat olotina no es va pas mobilitzar per demanar l'alliberament dels presidents de les set societats de resistència, tot i que a tothom li constava que els presidents de les societats obreres justament havien tingut un paper moderador i pacífic durant els dies de la vaga general. El mateix cap de la policia en aquells moments, Josep M. Lavin, en la seva carta d'acomiadament per canvi de destí, afirmava: *“Y amb aqueixa honrada classe obrera, que en els tristos dies de juliol se posà al meu costat pera evitar els desmans que pretenien elements extranyys a la població, que comptin amb que al Judici oral dels que's troben processats, vindré; però vindré a repetir lo dit en el sumari; «que si be es cert que cometeren una lleugeresa al manifestar-se públicament sense la corresponent autorisació, vaig esser obeït a la primera intimació que'ls hi vaig fer, estigueren al costat de la Autoritat y ab sa noble conducta evitaren que's repetissin aquí els sangnants successos d'altres poblacion.”*⁴²

La revista catòlica *El Deber* es va oposar amb contundència a la campanya en favor de l'amnistia dels presos⁴³ i, sense arribar a justificar l'empresonament dels presidents de les societats obreres olotines, no va deixar d'insistir que ells ja havien avisat amb antelació que les societats de resistència d'Olot anaven per mal camí.

Una comissió municipal encapçalada per l'alcalde, juntament amb el diputat a Corts del districte Pere Llosas, va intercedir en favor dels detinguts davant del capità general, quan aquest era de visita a Girona i els va rebre per parlar de les obres que s'havien de fer a la caserna del Carme⁴⁴. No sabem exactament quan es va produir l'alliberament dels presidents de les societats de resistència, però en el moment en què se'ls va concedir l'indult, l'abril de 1910⁴⁵, estaven en llibertat després de pagar una fiança⁴⁶.

³⁹ ACGAX-FMO. Correspondència. 14 de setembre de 1909, el Jutjat Militar d'Olot ordena a l'alcalde que es presentin els paisans de les juntes de resistència esmentats per prendre'ls declaració en la causa que se segueix contra les expressades societats per disposició del capità general de la regió.

⁴⁰ *Diario de Gerona*, 22 de setembre de 1909.

⁴¹ *Ciutat*, 10 d'octubre de 1909.

⁴² *Ciutat*, 5 de desembre de 1909.

⁴³ *El Deber*, 29 de gener de 1910, article signat per Ferran de la Murtra, pseudònim.

⁴⁴ *Ciutat*, 25 de desembre de 1909.

⁴⁵ *El Deber*, 2 d'abril de 1910.

⁴⁶ *La Vanguardia* (Barcelona), 25 de maig de 1910, publica que han tornat la fiança als set presidents de les societats de resistència d'Olot.

Un altre procés judicial que va tenir un gran impacte ciutadà va ser l'obert contra l'obrer Ramon Coromina Barné⁴⁷ per haver enviat una carta anònima al tinent coronel del Batallón de Cazadores de Estella (que estava de guarnició a Olot i havia de sortir cap a Melilla), on deia que “*los llevaba al degolladero*” i amenaçava l'oficial “*si permitía la salida de las tropas*”⁴⁸. Tot i ser paisà, el mes de març va ser sotmès a un consell de guerra acusat de delictes d'injúries a les autoritats i amenaces a oficials de l'exèrcit⁴⁹. El fiscal militar va demanar per a ell una pena de dos anys i un dia de presó i una multa de 500 pessetes pel delictes d'injúries i deu anys i un dia pel delictes d'amenaces. Tot i que es va declarar autor de l'anònim i va esgrimir com a atenuant que havia escrit la carta “*per les penalitats que havia passat com a soldat a la Guerra de Cuba*”, va ser declarat culpable. Malgrat la solidaritat ciutadana que va rebre, va haver de començar a complir la pena el mes d'abril de 1910, després que es desestimés l'indult que s'havia sol·licitat⁵⁰.

La reacció

Els sectors conservadors de la societat, encapçalats per la jerarquia de l'església catòlica, varen arribar a la conclusió que la Setmana Tràgica era la conseqüència lògica de la “*infiltració de les idees dissolvents en el si de les masses*”⁵¹ i que calia prendre la iniciativa per exigir que l'Estat les perseguís. “*Mentre el poder polític no es resolgui a reprimir la lliure exposició de doctrines perilloses per l'ordre social no es farà més que deixar carregar de nou la minva que un dia o altra tornarà a explotar.*”

El primer objectiu que es varen marcar va ser posar fi a les escoles laiques, amb el pretext que el fundador de l'Escola Moderna, Francesc Ferrer i Guàrdia, havia estat l'organitzador de la revolta. Tot i que a Olot no hi havia cap escola racionalista, com a mínim des que Josep Corcó havia tancat la seva acadèmia

⁴⁷ ACGAX-FMO. Correspondència. 20 d'octubre de 1909, el jutge d'instrucció militar demana quina relació té amb les societats obreres de resistència.

⁴⁸ *La Correspondencia Militar* (Madrid), 15 de març de 1910.

⁴⁹ *Diario de Gerona*, 15 de març de 1910.

⁵⁰ *Ciutat*, 3 d'abril de 1910: “*però protestariem de lo que té d'històrica la justícia espanyola per la condemna que dilluns va començar a complir nostre amic en Ramon Coromina sense volen dir això que comentem poc o molt la sentència que segons llei, deu ésser justa,—a favor de qui sabem que treballa pera quo sia acollit en l'últim indult. Ens plauria veure això lograt y que aviat pogués retornar, amb ell, la tranquil·litat a la seva llar.*”

⁵¹ *El Deber*, 7 d'agost de 1909.

uns anys abans, el ple de l'Ajuntament va acordar, amb els únics vots en contra dels regidors republicans, enviar un telegrama al govern de l'Estat en què es demanava que no es reobriessin les escoles laiques que havien estat tancades “*perquè s'ensenya contra Déu, l'exèrcit i la Pàtria*”⁵². També un bon grup d'institucions catòliques (Conferències de sant Vicens de Paüls, Associació Hijas de María, Apostolat de l'Oració, Patronat de la Immaculada, Comunitat de PP Carmelites, Caputxins, Orde Tercera, Congregacions Marianes Sant Josep de Calasanç...) i partits polítics de dreta d'Olot (Joventut Tradicionalista) varen signar un manifest encapçalat pel bisbe de Girona en el mateix sentit⁵³.

A Castellfollit de la Roca es va viure un altre capítol d'aquesta campanya contra l'ensenyament laic. Els sectors catòlics d'Olot i comarca es varen oposar amb vehemència a la iniciativa d'un grup d'obrers d'aquella població que pretenia instal·lar una Escola Horaciana⁵⁴. El Deber⁵⁵ la va definir com “*una escola antireligiosa i sense Deu*” i la va equiparar a l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia: “*Ara que l'escola racionalista ha caigut en desgràcia, volen canviar el nom per sorprendre la bona fe del públic, perquè en el fons és el mateix.*” L'oposició va ser tan forta que finalment varen desistir, quan en realitat les Escoles Horacianes estaven prou allunyades de Ferrer i l'anarquisme. Les havia fundat el pedagog Pau Vila l'any 1905 al carrer Mercader de Barcelona amb la finalitat d'instruir les classes populars. Eren escoles laiques i renovadores, que pretenien “*enseñar deleitando*”, o sigui, que el nen aprengué sense esforç, mitjançant el joc, els treballs manuals, les excursions, les activitats quotidianes, sense premis ni càstigs, en un ambient familiar on es coeducaven els nens i les nenes⁵⁶.

Però potser l'episodi més cridaner d'aquesta campanya contra les escoles laiques el va patir el setmanari *Ciutat*, portaveu del Centre Nacionalista Republicà d'Olot, que es va trobar d'un dia per l'altre sense impremta a Olot que el volgués editar, per haver criticat la falta de tolerància dels sectors catòlics amb els que no pensen com ells a causa de les escoles laiques. “*Que dirien ells si enlloc de l'escola oficial catòlica que avui tenim i que defensen com a única —exceptuant les lliures que funcionin com aquelles— vingués una majoria de diputats que imposés a l'escola oficial una religió que no fos la catòlica y que els catòlics es vegessin obligats a enviar els seus fills? No seria això una gran injustícia que exclouria de*

●

⁵² ACGAX-FMO. Acta Municipal, 29 de gener de 1910.

⁵³ *El Deber*, 31 de desembre de 1909.

⁵⁴ *El Deber*, 25 de setembre de 1909.

⁵⁵ *El Deber*, 1 d'octubre de 1909.

⁵⁶ De Borja Soler, Maria. *El juego como actividad educativa. Enseñar deleitando*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1984.

les escoles els catòlics? Doncs perquè intenten excloure'n els no-catòlics? Que no son ciutadans com els altres." L'article acabava demanant que evolucionin i que s'adaptin als temps moderns, on tothom serà igual i l'ensenyament oficial serà neutre⁵⁷. El setmanari va haver d'imprimir-se a Barcelona i, posteriorment, a la Impremta Aubert de Camprodon.

Paral·lelament a l'intent de posar fi a la premsa no catòlica publicada a Olot, els sectors catòlics més recalcitrants també treballaven perquè no es llegís premsa forastera no catòlica, "*que vol des cristianitzar les famílies*", ni llibres inadequats. Aquesta tasca la tenia encarregada una Associació de Dames de la Bona Premsa, presidida per la marquesa de Vallgornera i formada per les esposes i filles de la majoria dels dirigents carlistes i regionalistes i també d'algun fabricant, que repartia diaris, llibres i revistes catòliques a les bústies i que de manera puntual també denunciava públicament "*que algunes famílies cristianes han rebut llibres que contenen errors contra la santedat del matrimoni i llibres plens d'infàmies i falsedat, repartits a baix preu per un venedor de periòdics*"⁵⁸.

El setmanari d'acció catòlica *El Deber* va aprofitar la Setmana Tràgica per reivindicar la seva tasca, que sovint havia estat menysvalorada per les classes benestants olotines. Segons la redacció, una de les causes de la revolució havia estat que els catòlics havien deixat que els seus enemics anessin creixent cada dia, i no havien donat prou importància a la propaganda que es fa a través de la premsa: "*Mentre la premsa dolenta ha vingut escampant llavors perniciosos i corruptores, els periòdics catòlics porten una vida raquítica i migrada en condicions materials sempre inferiors a la dels periòdics dolents. Molts catòlics acomodats han fet valuosos donatius a convents, esglésies i altres obres (que es bo que es mantinguin també) però s'han mostrat extraordinàriament escàs en el foment de la premsa catòlica.*"⁵⁹

Per demostrar la seva força, els sectors catòlics varen organitzar, el 22 de gener de 1910 a Barcelona, un multitudinari míting d'afirmació catòlica i contra l'obertura de les escoles laiques. Tot i ser a Barcelona, s'hi varen adherir totes les entitats catòliques d'Olot, des del Centre Catòlic i els Lluïsos fins a la Joventut Tradicionalista passant per les revistes *El Deber*, el *Butlletí del Sindicat Agrícola* i *La Fulla Seràfica* i continuant amb totes les petites entitats eclesiàstiques locals. L'èxit del míting va ser tan gran que es va decidir organitzar mítings semblants a

⁵⁷ *Ciutat*, 10 de març de 1910.

⁵⁸ *El Deber*, 4 de juny de 1910.

⁵⁹ *El Deber*, 14 d'agost de 1909.

Vic, Madrid, Badalona, Sant Sebastià, Girona, Canet, Mieres...⁶⁰ A Olot, el 16 de juliol de 1910, els prohoms catòlics⁶¹ varen convocar un ofici a l'església del Tura per afirmar la fe catòlica i protestar contra el govern que volia “*reduir les Ordes Religioses, mentre s'obren les fronteres perquè puguin campar i associar-se els socialistes i anarquistes, els detritus de les demás nacions*” i també per “*mantenir ben alta nostra protesta, perquè no es creguin que ens avenim o restem inactius*”. L'acte va ser molt concorregut, cosa que va animar a convocar també a Olot un gran míting d'afirmació catòlica. Es va celebrar el dia 21 de juliol de 1910 i hi varen participar catòlics de tota la comarca que varen emplenar la plaça de braus. Varen parlar Pere Llosas i Dalmau Iglesias, diputats de les Corts per Olot; Rafel Diaz Aguado, per Tolosa; Manuel Senante, per Azpeitia, i Lleoncini Soler i March Senador designat per les entitats econòmiques. Eloqüent era la convocatòria del míting d'Olot⁶² que signava el bisbe de Girona: “*Masones, revolucionarios, protestantes y sectarios de todas clases felicitan al Gobierno y animan en su propósito de hostilizar la Iglesia: hacedle ver vosotros con vuestra protesta que es la misma que corre enérgica y poderosa por todos los ámbitos del país que España es católica, que quiere serlo y que dañar a la religión es traición a la Patria. Manifestaos dignos de vuestro glorioso título de católicos, confesad a Cristo delante de los hombres y el os confesará delante de su padre celestial en los cielos. La oración todo lo puede, rogad a vuestra Patrona la Virgen del Tura ampare con su omnipotente intercesión a la Santa Iglesia de España.*”

La nova política social de l'Església

Els sectors més progressistes de l'Església no es varen limitar a exigir al govern que prohibís la difusió de les idees revolucionàries, sinó que varen entendre que hi havia unes causes objectives que explicaven que les classes populars s'acostessin a les organitzacions revolucionàries i que, per tant, si no volien que els obrers s'allunyessin del catolicisme, calia que des de sectors catòlics també es treballés per la millora de les condicions materials de vida i de treball dels

⁶⁰ *El Deber*, 30 de juliol de 1910. Hi varen assistir dues mil persones. Els oradors eren Pere Llosas, Joan Roure, Verdaguer, Mn. Carles Salicrú, Agustí Brugas de Figueres i Genís Navarro.

⁶¹ *El Deber*, 16 de juliol de 1910. Convocaven aquesta reunió míting la gran majoria de prohoms locals de dreta: Joaquim de Solà, Nonet Escubós, Josep Saderra, Lluís Bolós, Josep Soler, Francesc Vayreda, J.M. de Garganta, Francesc Rius, Josep Sacrest, Ignasi Rubió, Jeroni Gelada, Manel Fontanella, Joaquim Llitjós, Joan Danès, Vicens Capdevila, Genís Mayolas, Esteve Cardelús, Pius Freixa, Bonaventura Subiràs, Joan Triadú, Ramon Deu, Joan J. Caminals, Joan Roure, Narcís Bolós, Joan Castanyer, (...) Josep Mató, Jesús Estroch, Ignasi Solanich...

⁶² *El Deber*, 20 d'agost de 1910.

obrers. “*Enfront del socialisme radical de Pau Iglesias, Largo Caballero, Royo y Vilanova veiem com s’organitza un gran exercit obrer, es formen cada dia associacions que basen el seu programa en buscar l’harmonia entre capital i el treball i fundant caixes d’estalvi i pensions per la vellesa...*”⁶³. El mateix cardenal de Toledo va fer públic un extens document, transcrit íntegrament per *El Deber*⁶⁴, en què s’analitzaven les causes de la revolució, es demanava a l’Estat que millorés les condicions materials i morals dels obrers (reduint el preu del transport públic, sanejant els habitatges, abaratint i assegurant la qualitat dels productes de primera necessitat, extingint els interessos del crèdit popular...) i s’acabava proposant que l’Església organitzés Círculos de Obreros dels quals depenguessin caixes d’estalvis, préstecs, auxilis, cooperatives, secretariat del poble i classes professionals.

Des de la revista *El Deber* es va treballar en aquesta línia, amb notable èxit. Al balanç de la feina feta durant l’any 1910 exposaven: “*On mes hem empleat nostres energies ha estat en el camp de l’acció social obrera. A mes de senyalar lo mal orientats que anaven els obrers, que inconscientment es trobaven en mans de les garres del socialisme anàrquic, única manera de deslliurar-se de patrons mal avinguts amb la caritat i la justícia, procuressin veure d’altres fonts, convertint ses associacions en confessionals i inspirar-les en principis de justícia i amor enlloc de lluita de classes, fugint del caràcter negatiu i migrat de les pura resistència per donar-los un esperit ampli i generós que els indueixi a fer quelcom mes que una caixa per les vagues ja que el problema de l’obrer es molt complex i a barca moltes institucions completament descuidades. Fruit d’aquesta politica ha aparegut en nostre ciutat l’associació obrera confessional Sindicat Obrers de les Arts Industrials, la implantació (encara en tràmit) de la Caixa d’Estalvis y Pensions per la Vellesa, la cooperativa de consums La Auxiliar Obrera, l’Estalvi Escolar que comença a funcionar a l’escola nocturna del Centre Catòlic, la Caixa Dotal i El Segur contra el Paro que funciona al Patrona de la Immaculada i Sant Antoni.*”⁶⁵

Efectivament, impulsat per mossèn Pere Pujol⁶⁶, es va crear un Sindicat Obrer de les Arts Industrials⁶⁷ que agrupava treballadors dels tallers d’imatgeria religiosa d’Olot. “*Els promotors volen procurar la veritable dignificació i benestar de l’obrer per medi d’una sèrie d’obres socials, fugint d’orientacions perilloses*

⁶³ *El Deber*, 6 de novembre de 1909.

⁶⁴ *El Deber* va publicar aquest document durant el mes de febrer de 1910.

⁶⁵ *El Deber*, 14 de gener de 1911.

⁶⁶ *El Deber*, 16 d’abril de 1910.

⁶⁷ Arxiu Diocesà de Girona. Reglamento del «Sindicat Obrer de les Arts industrials». — Olot : imp. de N. Planadevall, 1910.

*i antisocials que poden portar la ruïna a les indústries i com a conseqüència a la misèria en la classe obrera.*⁶⁸ Es va instal·lar al local de la Joventut Tradicionalista i es va marcar com a objectius prioritaris impulsar una caixa d'estalvis i de pensions per la vellesa i treballar per “organitzar altres gremis de treballadors cristians”⁶⁹. Aquest sindicat va arribar a tenir el 40% dels obrers dels tallers de sants afiliats a algun sindicat (la Sociedad Obrera de la Estatuaria Religiosa y Decorativa tenia 117 afiliats, que representaven el 60% dels obrers associats) i alguns dels seus dirigents varen representar els obrers d'Olot a la Junta de Reformes Socials i al Patronat de la Caixa de Pensions. Tanmateix, quan els sindicats de classe varen ser de nou legalitzats i varen estar en ple funcionament, a finals de 1911, els representants del sindicat catòlic ja no varen tornar a ser votats pels obrers i varen perdre els representants que tenien a la Junta Local de Reformes Socials. La tercera via que volia representar, en no comptar amb el suport dels fabricants, va fracassar totalment i el sindicat catòlic es va diluir de tal manera que a les estadístiques de després de 1913 ja no surt ni reflectit. El setmanari *El Deber* se'n dolia: “El sindicat catòlic es l'únic que portarà a una solució definitiva. Aquest no promouria conflictes indeguts ni obeiria influències estranyes. No entenen perquè els patrons estan també contraris als sindicats catòlics. Els elements directors no haurien de posar obstacles a aquesta classe de societats obreres que basades en principis de justícia i ordre social son les úniques que poden resoldre adequadament les finalitat que persegueixen.. La sindicació baix la base catòlica i seguint les orientacions de Lleó XIII, veus aquí l'únic camí a seguir.”⁷⁰

La idea de crear una caixa d'estalvis i mont de pietat que alleugerís els patiments de la classe obrera en els moments d'atur, malaltia o vellesa, també la compartien alguns regidors de l'Ajuntament. El 22 de gener de 1910 el regidor de la minoria liberal Francesc Soler de Trinchera, amb el suport del republicà Francesc Badia, va proposar a l'Ajuntament que es formés una comissió per estudiar la instal·lació a Olot d'una caixa d'estalvis i que es demanés la col·laboració de la Lliga de Fabricants, el Sindicat Agrícola i les persones representatives. La comissió es va crear però amb el doble encàrrec d'estudiar la creació d'una caixa pròpia o l'obertura d'una sucursal de la Caja de Pensiones para la Vejez y el Ahorro, que feia uns anys que funcionava a Barcelona amb molt bons resultats⁷¹. El mes d'abril la comissió es va ampliar amb la participació del

●
⁶⁸ *El Deber*, 18 de març de 1910.

⁶⁹ *El Deber*, 2 d'abril de 1910.

⁷⁰ *El Deber*, 9 d'agost de 1913.

⁷¹ *El Deber*, 22 de gener de 1910.

Sindicat Obrer de l'Art Industrial, el Centro de Católicos, l'Ateneo Obrero i el Centro Obrero⁷², i va acordar entrevistar-se amb el director de la Caixa, l'advocat Francesc Moragas, per demanar-li que establís a Olot una sucursal com ja havien fet a Girona, Igualada i Tarragona. Acceptada la proposta, l'Ajuntament va cedir el local que havia ocupat correus a l'Hospici⁷³ per instal·lar-hi l'oficina, però el delegat de la Caixa va preferir tenir un local propi al Firal⁷⁴.

Per guanyar-se la confiança de la població i tenir un cert control sobre els diners dels olotins, es va formar una Junta del Patronat de la Caixa de Pensions per la Vellea i l'Estalvi, formada per les principals autoritats (alcalde, diputat a Cort, diputats provincials, regidors) i representants de l'Església (el rector i Mn. Pere Pujol), dels sectors econòmics (industrials, comerciants, professionals, propietaris agrícoles) i també dels obrers més moderats (els presidents del sindicat catòlic SOAI i de l'Ateneo Obrer, no pas dels sindicats de classe i el Centro Obrero)⁷⁵.

Durant les Festes del Tura de 1911 es va inaugurar la sucursal de la Caixa d'Estalvis i Pensions, en un acte al Teatre Principal⁷⁶. Per promocionar la nova entitat, diferents prohoms de la ciutat varen sortejar llibretes d'estalvi de 2,5 pessetes entre els afiliats al Sindicat Obrer de les Arts Industrials, els socis del Centre de Catòlics i també de la Joventut Tradicionalista⁷⁷.

També per iniciativa de mossèn Pere Pujol es va fundar a Olot una cooperativa de consum, La Auxiliar Obrera⁷⁸, que copiava el model de les cooperatives que els grups catòlics de Bèlgica i Alemanya estaven implantant amb notable èxit⁷⁹: *“La fi de la cooperativa es l'abaratiment de la vida de l'obrer, però també han*

⁷² *El Deber*, 26 de març de 1910.

⁷³ *El Deber*, 2 d'abril de 1911.

⁷⁴ *El Deber*, 10 de juny de 1911.

⁷⁵ *El Deber*, 2 de juny de 1911, es constitueix la Junta del Patronat de la Caixa de Pensions per la Vellea i l'Estalvi. President d'honor, alcalde; president efectiu, Francesc Vayreda Carrera; vicepresident, Victorià Galí (industrial); vocals, Esteve Ferrer (rector), Pere Llosas (banquer i diputat a Madrid), Lluís Bo-lòs Saderra (advocat i diputat provincial), Ramon Benet Rosau (regidor de l'Ajuntament), Francesc Soler de Trincheria (regidor), Joaquim Casabó Puigdelabellacasa (president de Lliga Industrial), Joaquim Solà Morales (president del Sindicat Agrícola), Francesc Ortiz Soler (president del Sindicat Obrers de les Arts Industrials), Josep Berenguer Alsina (president Ateneo Obrer), Pere Pujol Rubió (prebere), Esteve Masllorrens (fabricant i enginyer industrial), Tomàs Pujol-Galceran (propietari), Candi Torrent Esquena (comerç); secretari: J.M. Masramon (advocat).

⁷⁶ *El Deber*, 5 d'agost de 1911.

⁷⁷ *El Deber*, 12 d'agost de 1911.

⁷⁸ *El Deber*, 20 d'agost de 1910.

⁷⁹ De fet, existien també cooperatives de consum a Sant Joan les Fonts, Castellfollit i Anglès. I a Olot n'havien funcionat feia uns anys.

procurat acostumar l'obrer a l'estalvi i no causar cap dany al comerç local. Els productes es vendran al preu dels altres botigues. A final de semestre els beneficis es repartiran entre els consumistes. Així els petits estalvis diaris, no apreciats pels ciutadans, es veuran. Aquest diners els podrà portar a la Caixa d'Estalvi, pagar l'arrendament o a la fi que vulgui."⁸⁰ A diferència del sindicat, aquesta cooperativa va funcionar molt bé i durant molts anys, fins a 1931⁸¹. L'any 1911 tenia ja 210 socis, va girar 22.000 pessetes i en repartir 1.116 entre els obrers associats.

El Patronat de la Immaculada i de Sant Antoni de Pàdua, que havia fundat l'any 1898 mossèn Pere Donat i que des de l'any 1902 dinamitzava mossèn Joaquim Bonet amb "*la missió de donar educació i cultura a les noies de classes treballadora*", es va implicar també en aquesta nova línia d'apartar els obrers de les societats d'obriers de tendència transformadora de la societat. Per tant, va ampliar les seves tradicionals classes de planxar, cosir, fer labors, cuinar, cuidar malalts i administrar una casa, amb nous recursos com ara la Guardiola de l'Estalvi i posteriorment la Caixa Dotal, la Guardiola dels Malalts, la Guardiola del Paro Forçós. S'ha de tenir en compte que aquestes *guardioles* no funcionaven com una mutualitat d'ajuda mútua, sinó que cada alumna capitalitzava una quantitat de diners per ús exclusiu seu quan ho necessités. El model de l'Església, per tant, era un model individualista que es contraposava al model cooperatiu i solidari que posaven en pràctica les societats obreres de resistència. Aquesta institució va arribar a agrupar unes cent noies, una quantitat gens menyspreable si tenim en compte que l'any 1913 el sindicat de serrallers, per exemple, tenia setze afiliats; el dels flequers, dinou; el dels fusters, quaranta, i l'Art Fabril, 131.

El món laboral

Alguns industrials varen prendre les seves pròpies represàlies després de la Setmana Tràgica. Baldiri Descals⁸², que regentava l'empresa tèxtil més gran d'Olot, va tancar la fàbrica durant dos mesos i una setmana "*per tenir excés d'existències i fer reparacions a la fàbrica*", deixant els seus dos-cents

⁸⁰ *El Deber*, 22 d'octubre de 1910.

⁸¹ Danés, Joaquim. *Història d'Olot*. Llibre XXV.

⁸² La indústria tèxtil de Baldiri Descals estava situada on anys més tard hi va haver la Cooperació Fabril i ara hi ha el barri de la plaça de Catalunya. Va ser regidor a la candidatura del partit monàrquic liberal durant el mandat 1914-18.

treballadors sense feina ni mitjans de subsistència⁸³. Per si això fos poc, quan va reobrir no va permetre que es reincorporessin els associats més actius de la societat de treballadors i va rebaixar un 25% el preu que pagava a alguns dels treballadors⁸⁴. Com era costum en aquests casos, l'antiga societat de treballadors, ara dissolta, va decidir que tots els obrers de l'empresa es declaressin en vaga, però aquesta vegada una part dels treballadors varen optar per seguir treballant. Aquesta desunió entre els obrers, fomentada clarament pel fabricant, va provocar greus aldarulls al carrer. Els obrers en vaga varen manifestar-se pel centre de la ciutat i diàriament anaven a insultar els obrers que treballaven quan entraven o sortien de la feina. Per calmar els aires, la Guardia Civil va ocupar els voltants de l'empresa, però les batusses es varen traslladar aleshores fins a les cases on vivien els que havien optat per seguir treballant. Durant els dies que va durar la vaga, com a mínim hi va haver dos ferits per un cop de pedra⁸⁵. Veient, però, que Baldiri Descals no afluixava, els treballadors associats de les altres fàbriques també es varen declarar en vaga, amb la qual cosa tota la indústria tèxtil d'Olot va quedar finalment paralitzada⁸⁶. La normalitat va tornar quan l'alcalde va aconseguir que Baldiri Descals tornés a pagar els mateixos preus d'abans, però va mantenir els acomiadaments, al·legant falta de feina.

Aquest litigi va demostrar que, malgrat la suspensió i la repressió soferta, les societats de treballadors continuaven tenint una gran força a Olot. No va sorprendre a ningú, doncs, que, quan el juny de 1910 el Govern de l'Estat va permetre que les societats obreres dissoltes es reorganitzessin⁸⁷ en determinades condicions, totes elles varen posar-se mans a l'obra. El principal canvi normatiu consistia en el fet que les societats només podien ser d'ofici i no era permès federar-se entre elles; per tant, les societats varen modificar els seus estatuts o reglaments i varen haver de tornar-los a presentar a l'autoritat per a la seva aprovació. A Olot, totes les societats varen aprofitar la represa per renovar els seus

●

⁸³ ACGAX-FMO. Correspondència. 29 de novembre de 1909, Baldiri Descals comunica a Francesc Vayreda, president de la Junta Local de reformes Socials, que dissabte cessaran de treballar dos-cents obrers d'ambdós sexes per tenir molta existència i per fer reparacions a la fàbrica.

⁸⁴ ACGAX-FMO. Correspondència. 7 de març de 1910, unes obreres acomiadades de can Descals i altres que treballen denuncien al president de la Junta de Reformes Socials que els han rebaixat el preu fet.

⁸⁵ ACGAX-FMO. Correspondència. 10 de març de 1910, Informe del cap de la policia.

⁸⁶ *La Vanguardia*, 12 de març de 1910.

⁸⁷ *El Deber*, 18 de juny de 1910. La redacció els aconsella que no juguin a la revolució i que tinguin presents els perills pels quals han passat

dirigents⁸⁸ i cap dels processats no va recuperar càrrecs de responsabilitat. Les organitzacions que havien estat federades a Solidaridad Obrera (els blanquers, treballadors dels sants⁸⁹, paletes i teixidors) es varen reconstituir una mica més tard⁹⁰ i varen ser sotmeses a partir d'aleshores a un gran control⁹¹.

Els sectors conservadors varen intentar per tots els mitjans debilitar les societats d'obrers i dividir els seus membres. Ho varen quasi assolir en la societat de sabaters, La Filantròpica. Quan el 13 de juliol de 1910 els oficials sabaters d'Olot es varen reunir per reformar el reglament, triar una nova junta i tornar a funcionar amb normalitat, un grup d'antics associats, encapçalats per Lluís Bohigas, varen proposar que es considerés l'entitat dissolta i que es repartissin els seus béns entre tots els associats. La proposta no va ser acceptada per la majoria. Posteriorment el mateix grup dissident va promoure una demanda judicial per danys i perjudicis contra Rafael Bassols i Joaquim Curós, anteriors president i tresorer, respectivament. El jutjat d'Olot es va declarar competent en aquest demanda, després de desestimar les protestes del nou president de la societat que actuava en representació de la majoria d'associats⁹². Desconeixem com va acabar el litigi.

A finals de 1911 la normalitat en el món obrer era gairebé absoluta. Totes les societats obreres havien reformat els seus estatuts i funcionaven novament, tot i que possiblement amb menys afiliats; al Centro Obrero hi seguien acudint activistes anarquistes forans que hi feien xerrades⁹³ i *El Deber* s'exclamava de nou perquè “*quatre caps calents poden portar pel mal camí certes Societats de Resistència*”. Suposem que es devien referir a la Societat de Blanquers o Adobadors d'Olot que acabava de decidir que s'inscriuria al Primer Congrés de la Confederació Nacional del Treball (CNT) que es va celebrar a Barcelona del

●

⁸⁸ ACGAX-FMO. Correspondència. 28 de novembre de 1910. El governador civil informa l'alcalde que han presentat acta de constitució les societats Estatuaria Decorativa, Union Obreros Curtidores (secretari, Jaume Rovira), La Salud de Obreros Carpinteros (secretari, Pere Tané), La Auxiliar Obrera (administrador, Jaume Triadú) i La Protectora del Obrero (president, Narcís Bolòs, i secretari, Jaume Planagumà).

⁸⁹ *El Deber*, 2 d'abril de 1910.

⁹⁰ ACGAX-FMO. Correspondència. 25 de juliol de 1911.

⁹¹ *Diario de Gerona*, 25 d'octubre de 1911. Ha estat a Olot el delegat de GC, que va cridar als delegats de les societats de resistència i els ha amenaçat de prendre mesures si d'aquí a tres dies no rebia les dades reclames relatives als noms i cognoms i domicili dels individus que formen les juntes d'aquestes societats.

⁹² ACGAX-FMO. Correspondència. 9 d'octubre de 1910.

⁹³ *El Deber*, 2 de setembre de 1911. “Ha sorprès molt que el Centro Obrero deixi fer conferència al conegut agitador Miranda.”

8 al 10 de setembre de 1911. I hi va enviar com a representant Antoni Bosch⁹⁴. La reincorporació dels obrers olotins al si del sindicat anarquista va alarmar el governador civil, que primer va demanar a l'alcalde que mantingués sota control i fes seguiment de les activitats de les societats obreres⁹⁵ i posteriorment va enviar un delegat seu a Olot per reunir-se amb els presidents d'aquestes societats per advertir-los del seu funcionament i per exigir-los que presentessin les llistes de membres de les seves juntes de manera immediata⁹⁶.

Els fabricants varen respondre a la reorganització de les societats obreres elaborant uns reglaments interns que regulaven el treball dins de les seves fàbriques i que els obrers havien de signar si volien continuar al seu lloc de treball. El sol fet de fixar un marc laboral, amb unes condicions prefixades, ja era en si mateix un avenç per als obrers, però a més a més els nous reglaments incloïen per primera vegada millores laborals per als treballadors, com ara disposar de farmacioles a les fàbriques, indemnitzacions per acomiadament (una setmana de sou), temps remunerat per netejar la màquina, unes condicions de les fàbriques que assegurin la seguretat i la salut dels treballadors, calendari de festes, diumenge festiu, cobrar el dissabte... Per contra, també clarificaven totes les obligacions dels treballadors: treballar amb activitat, complir horari, ser puntual, no fer entrar persones alienes a les fàbriques, creure els encarregats, presentar-se nets, menjar només durant les hores establertes i als llocs indicats, no renegar ni anar borratxo...⁹⁷

L'anticatalanisme

El president del govern espanyol, Antonio Maura, el dia 28 de juliol de 1909, després de donar comptes al rei de la insurrecció barcelonina, va declarar a la premsa que es tractava “*d'un acte de sedició i que com a tal seria reprimint durament*”⁹⁸. Aquesta teoria, totalment estrafolària i allunyada de la realitat, va reeixir entre els diaris de Madrid que, a partir d'aleshores, varen insistir a destacar el caràcter antipatriòtic i separatista de la protesta catalana, menystenint

⁹⁴ Antoni Bosch va ser representant suplent dels obrers a la Junta Local de Reformes Socials i membre del Tribunal Industrial l'any 1913, en representació dels obrers.

⁹⁵ ACGAX-FMO. Correspondència, 7 d'octubre de 1911. *El Deber* se'n fa ressò, també.

⁹⁶ ACGAX-FMO. Correspondència del Govern Civil a l'alcalde. 25 d'octubre de 1911.

⁹⁷ ACGAX-FMO. Correspondència. Reglament del JJ Sacrest del ram del sants 30 de novembre de 1911 i reglament per als operaris de SA Descals, Felix Ferres, Hijos de Artigas, Masllorens Hnos., Hijos de Aubert, Hijos de Sacrest, Dusol e Hijo, del ram tèxtil, 20 d'abril de 1912.

⁹⁸ *La Correspondencia de España* (Madrid) i altres diaris.

que es tractava sobretot d'un moviment popular antiguerra del Marroc, de base anarquista i anticlerical. Aquesta campanya va actuar de tallafocs i va evitar que la protesta antibel·licista s'estengués per les altres ciutats d'Espanya; però, com no podia ser d'altra manera, també va reactivar l'ancestral sentiment anticatalà de molts ciutadans espanyols.

En aquesta conjuntura, l'industrial olotí Josep Mató Carbonell va rebre una carta d'un comerciant de Palència on li demanava el catàleg del seu taller de sants, *El Sagrado Corazón*, tot i que li advertia que potser no li compraria res atès que estava "*poco dispuesto a surtirme de géneros de esa región, por razones que no se le ocultaran*". Mató, que era un catòlic devot i un actiu carlí, per tant, que no combregava gens amb els aldarulls que havien afectat aquells dies Barcelona, el va contestar amb una dolguda i enèrgica carta⁹⁹ on posava de manifest que Catalunya era la principal víctima d'aquesta rebel·lió, li recordava que arreu hi havia revolucionaris i li enumerava didàcticament les causes d'aquesta insurrecció (la difusió d'idees dissolvents i anticatòliques a través de les escoles laïques, els diaris i els partits i grups revolucionaris) mentre criticava la tolerància del govern de l'Estat i de Barcelona. Després de fer efusions d'espanyolitat, acabava amb un eloqüent epitafi: "*¡Valiente lógica la de los patrioterros! ¡Pobre España!*" Aquesta carta va ser reproduïda íntegrament per la premsa local¹⁰⁰ i ressenyada a la nacional¹⁰¹. El Comitè de Defensa Social de Barcelona va felicitar Josep Mató "*por la energía con la que ha vindicado Cataluña del injusto cargo que se le ha hecho por parte de comerciantes*"

Olot va viure una altra conseqüència inesperada d'aquest rebrot anti-catalanista provocat per la Setmana Tràgica. El 23 de novembre de 1909 l'alcalde d'Olot, el regionalista Francesc Vayreda, va ser destituït pel nou govern liberal i en el seu lloc va ser nomenat Ramon Soler, un liberal monàrquic. La decisió va causar molta sorpresa a Olot. En la presa de possessió, Soler va voler deixar constància que Vayreda havia actuat de manera recta durant tot el mandat, fins i tot durant els dies de vaga general; els regidors de la majoria municipal de dreta, carlins i regionalistes, varen protestar enèrgicament per la decisió de destituir l'alcalde "*sense causa justa*", mentre que els regidors republicans lamentaven eloqüentment la destitució: "*Ja és ben gros que un govern conservador, que se'l té per reaccionari, deixés triar alcalde i que en canvi un de liberal no el deixi triar.*"¹⁰²

⁹⁹ *El Deber*, 4 de setembre de 1909.

¹⁰⁰ *Ciutat*, 5 de setembre de 1909.

¹⁰¹ *La Vanguardia*, 1 de setembre de 1909.

¹⁰² ACGAX-FMO. 23 de novembre de 1909. Acta municipal.

La repercussió política

Una vegada superada la fase aguda de la crisi, el rei va destituir el president del Govern Antonio Maura i va nomenar el liberal Segismundo Moret per substituir-lo. Les Corts es varen reobrir i ja el mes de novembre es va aixecar la Suspensió de les Garanties Constitucionals a les províncies catalanes. S'havia recuperat la normalitat; per tant, es va procedir a convocar eleccions municipals per renovar la meitat dels regidors dels ajuntaments, com pertocava fer el desembre d'aquell any.

A Olot es va formar la Candidatura d'Ordre, integrada pels carlins de la Joventut Tradicionalista i els catalanistes de la Lliga Regionalista i que va comptar amb el suport explícit de la revista *El Deber*, la jerarquia eclesiàstica i el Centre de Catòlics¹⁰³. Els grups d'esquerra varen formar la Candidatura Popular, que agrupava republicans lerrouxistes, federals i el monàrquic liberal Joan Meroles¹⁰⁴, i comptava suposadament amb el suport dels obrers¹⁰⁵. A part d'aquestes dues candidatures, es varen presentar també dos candidats liberals que optaven a les minories només. Els nacionalistes republicans, agrupats en el centre Nacionalista Republicà, que s'havien presentat en les darreres eleccions municipals sense obtenir el suport de l'electorat, van donar llibertat de vot als seus simpatitzants.

La campanya electoral va ser molt intensa ja que la Candidatura Popular pensava que podia treure rendiment del malestar de les classes populars, que s'havia expressat durant la Setmana Tràgica, i sobretot de la indignació que havia causat la repressió, clarament arbitrària i exagerada, que havien patit els dirigents de les societats obreres. Per la seva banda, la Candidatura d'Ordre, el nom ja ho diu tot, considerava que les classes mitjanes que en el passat havien tingut tendències "esquerranoses" s'haurien espantat amb el vandalisme de la Setmana Tràgica i optarien aquesta vegada per les forces de dreta.

Com era costum en totes les eleccions d'aquella etapa, hi va haver acusacions de compra de vots, de coacció als funcionaris públics i denúncies d'irregularitats. Però, a l'hora de la veritat, la participació va ser tan baixa com sempre i el mapa

¹⁰³ *La Correspondencia de España* (Madrid), i altres.

¹⁰⁴ Joan Meroles era un advocat que provenia de les files republicanes i que va anar modificant la seva filiació amb l'objectiu d'arribar a l'alcaldia, objectiu que va assolir quan era monàrquic liberal. No obstant això, en no mantenir bones relacions amb els dirigents dels liberals demòcrates, especialment amb els germans Soler, va acabar actuant en molts moments com un *freelance*.

¹⁰⁵ *El Deber*, 11 de desembre de 1909. Referència de l'aparició d'un full volant que diu que la candidatura d'esquerreres "parla molt de reaccionaris, llibertat progress i democràcia, però tot i tanta democràcia i obrerisme a la candidatura no hi figura cap obrer".

electoral d'Olot no es va moure pràcticament gens, mantenint-se la mateixa proporcionalitat dreta-esquerra que en les eleccions anteriors i posteriors. La candidatura d'ordre va col·locar totes les majories (sis regidors) i les minories es varen repartir, dos els liberals i un els republicans. El candidat a alcalde de la coalició popular, Joan Meroles, no va sortir ni tan sols elegit, com tampoc no ho varen ser el vicesecretari de la Unió Republicana d'Olot, Antoni Constans, ni el jove advocat Mateu Vidal, fill d'un dels cabdills lerrouxistes de la ciutat. Potser si alguna cosa havia canviat en aquestes eleccions és que els republicans solien guanyar les minories i ara ho havien fet els liberals. Per això, la Unió Republicana va acusar els nacionalistes del Centre Nacionalista Republicà i la seva revista *Ciutat* de no haver-los donat suport. Però aquests varen sortir al pas al·legant que als "populars" els havia perdut "l'excés de promeses impossibles de complir", "determinades crítiques i els molts insults en les proclames públiques" i sobretot presentar candidats sense trajectòria, "notabilitats i virtuosos"¹⁰⁶.

Tot i la victòria clara de la coalició de dreta, el govern va nomenar alcalde d'Olot Damià Juvinyà, president del Centro Republicano, fet que causà un gran escàndol entre els sectors d'ordre. Aquest alcalde va tenir un mandat molt sobresaltat perquè a cada canvi de govern era substituït pel monàrquic liberal Ramon Soler i després de nou reposat. Amb tot, va tenir l'encert de nomenar una comissió ciutadana que redactés les primeres ordenances municipals¹⁰⁷ d'Olot, encara que no va poder ser qui les aprovés.

Els militars

La Setmana Tràgica també va representar un punt i a part en la relació que mantenien la ciutadania, i en especial la societat benestant, amb l'exèrcit, els soldats i els seus oficials. Tan bon punt es va pacificar la situació, la Diputació de Girona va decidir donar una pesseta diària a les esposes i als fills dels reservistes que havien hagut d'anar a la guerra. A Olot es trobaven en aquesta situació només tres famílies i l'alcalde va informar la corporació que havia parlat amb les seves esposes i els havia ofert tot el seu suport perquè demanarien aquesta ajuda¹⁰⁸.

¹⁰⁶ *La Vanguardia*, 1 de setembre de 1909.

¹⁰⁷ ACGAX-FMO. Acta municipal. 19 de febrer de 1910, nomenen membres de la Comissió Mixta per redactar les ordenances municipals: l'alcalde, Damià Juvinyà; el president, exalcalde i advocat Nonet Escubós; el regidor i exalcalde Ramon Soler; TA Bartomeu Castanyer; els regidors Ramon Benet i Ramon Pujolar; el secretari Enric Daunis; l'arquitecte municipal, Alfred Paluzie; l'inspector de Sanitat, Marc de Roca; el metge Eveli Barnadas; l'industrial i enginyer Esteve Masllorens, i l'advocat Eduard Bassols.

¹⁰⁸ ACGAX-FMO. Acta municipal.

La ciutat també es va abocar en l'ajuda i el suport als soldats¹⁰⁹. El 25 de setembre el Círculo Olotense, que no s'havia pas distingit fins aleshores per participar en cap de les recollertes que s'havien organitzat durant les campanyes anteriors per la guerra de Cuba, va organitzar una vetllada entre els seus socis per recollir fons per als soldats¹¹⁰. Pocs dies després, es va constituir a Olot una Junta de Auxilios para las Víctimas del Riff, presidida per la marquesa de Vallgornera¹¹¹. I l'Ajuntament va cedir gratuïtament el Teatre Principal per fer actuacions benèfiques¹¹² en favor de les famílies dels quinze soldats d'Olot i rodalia que havien mort en la guerra del Marroc¹¹³. A l'estiu de 1910 una comissió ciutadana va donar compte d'haver gastat 1.503 pessetes en l'ajuda als onze reservistes d'Olot que havien hagut d'anar a la guerra de Melilla; els fons provenien d'una vetllada organitzada per l'Institut de les Arts, les Ciències i les Indústries d'Olot, d'una cursa de braus, d'unes sessions extraordinàries de cinema al Cinematógrafo Español¹¹⁴ i de la donació de Manuel Malagrida.

El Batalló de Caçador d'Estella, que feia anys que guarnia Olot i havia estat traslladat a Melilla en començar la revolta, va tornar a la ciutat el desembre de 1909 i va ser rebut amb tots els honors. Les autoritats locals i la societat civil varen dedicar grans energies per demostrar de manera entusiasta el suport que la ciutat d'Olot donaven a l'exèrcit, a la guerra del Marroc i, en definitiva, al projecte expansionista de la nació espanyola. Per preparar els actes de benvinguda, s'havia format una comissió municipal amb representants de moltes entitats olotines. A la porta de la ciutat, l'exèrcit va ser rebut per una comitiva on no hi faltava cap autoritat. Hi eren l'Ajuntament en ple, els diputats i senadors, totes les congregacions religioses, les orquestres i corals, i també el sometent armat. Havien instal·lat dos grans arcs de triomf, un a l'entrada del carrer de Sant Rafel i l'altre a la plaça Major; durant tot el recorregut fins a la caserna del Carme els balcons es varen decorar amb domassos i en diversos llocs es repartien als soldats corones de llorer relligades a la bandera espanyola. Durant el trajecte es varen sentir molts crits de “¡Viva España!” i “¡Viva el Ejército!” La crònica de *El Deber* ho deixava clar: “*El que no pogué fer la llei de jurisdiccions, ho ha*

¹⁰⁹ *El Deber*, 23 de desembre de 1909, informava que hi havia 29 soldats d'Olot destacats a Melilla, sis dels quals, reservistes.

¹¹⁰ *El Deber*, 25 de setembre de 1909. Varen recollir 684 pessetes.

¹¹¹ *El Deber*, 2 d'octubre de 1909.

¹¹² ACGAX-FMO. Correspondència. 27 d'octubre de 1909.

¹¹³ *El Deber*, cada soldat mort va rebre 49 pessetes. Els dos darrers morts eren Antoni Ribas i Joan Martorell Torrent.

¹¹⁴ *Ciutat*, 17 d'octubre de 1909.

*fet l'únic que podia fer-ho, una victòria militar*¹¹⁵ i ho confirmava el setmanari republicà i nacionalista *Ciutat*: “*Amb una espantant manifestació de simpatia fou rebut el Batalló d'Estella*”¹¹⁶.

La benvinguda es va cloure amb una festa patriòtica que va consistir en un ranxo extraordinari per als soldats del batalló (abundant menjar, rebosteria, xampany, tabac i diners en metàl·lic)¹¹⁷, un banquet per als sergents a la societat Indústria y Comercio i un altre per als caps i oficials al Círculo Olotense. La rebuda va deixar tan contents els comandaments del batalló que varen arribar a demanar com podien demostrar el seu agraïment a la ciutat d'Olot. El setmanari *Ciutat* s'atrevia a suggerir que “*el quefe de la guarnició podria fer quelcom en favor d'aqueixos obrers processats a resultes de la setmana negra, tota vegada que la qüestió de competències ha sigut fallada a favor del ram de la guerra*”¹¹⁸.

Les bones relacions entre les autoritats i els militars no varen pas durar gaire temps. Abans de la tornada a Olot del batalló, el capità general de Catalunya havia posat com a condició perquè es tornés a instal·lar a Olot que es fessin obres de millora a la caserna del Carme¹¹⁹. L'Ajuntament, que no disposava de recursos, va cridar els principals contribuents perquè hi col·laboressin, però no va trobar el suport que buscava. Tot i així, l'Ajuntament es va comprometre a fer les obres de millora que va indicar un enginyer militar¹²⁰ i va llogar un local alternatiu per acomodar el batalló mentre les obres no estiguessin finalitzades¹²¹. A l'hora de la veritat, però, les obres a la caserna no es varen començar per falta de recursos i el Ple de l'Ajuntament va decidir cedir la caserna del Carme a l'exèrcit i que ells mateixos es fessin les obres¹²². El coronel que manava el batalló no va acceptar l'oferta i va amenaçar de marxar immediatament si la ciutat no procedia a fer les obres pactades. L'alcalde va portar el tema al Ple i, si bé tots varen arribar a l'acord que calia evitar que el batalló marxés, no va trobar consens sobre com obtenir els recursos. En el marc de la discussió un regidor republicà va arribar a

¹¹⁵ *El Deber*, 24 d'octubre de 1909.

¹¹⁶ *Ciutat*, 1 de gener de 1910.

¹¹⁷ *El Deber*, 8 de gener de 1910. L'àpat va costar 945 pessetes, pagades per la comissió ciutadana. Finalment va tenir un dèficit de 44 pessetes que va aportar l'Ajuntament.

¹¹⁸ *Ciutat*, 1 de gener de 1910.

¹¹⁹ ACGAX-FMO. Correspondència. 24 de desembre de 1909.

¹²⁰ ACGAX-FMO. Correspondència. 18 de desembre de 1909.

¹²¹ ACGAX-FMO. Correspondència. 31 de desembre de 1909. L'Ajuntament arrenda un local on posar el regiment mentre arreglen la caserna del Carme.

¹²² ACGAC-FMO. Acta municipal. 9 d'abril de 1910.

proposar de vendre el Teatre Principal, amb l'argument que només hi anaven els rics¹²³, i un de carlí va proposar fer una subscripció popular. Finalment, les obres del Carme es varen començar a finals d'agost de 1910 i es varen pagar amb un pressupost extraordinari que va confeccionar l'Ajuntament.

La proposta de la Comissió d'Hisenda era que els ingressos sortissin d'augmentar els impostos que gravaven la carn, els pollastres i els conills, les tartanes, els rètols de les façanes i els espectacles públics; de crear noves taxes sobre “*el sello de l'Ajuntament*” i “*la inspecció de la llei*”, i d'un recàrrec del 40% a les cèdules personals¹²⁴. Quan la proposta va arribar al Ple Municipal va ser rebuda a crits pel públic, però l'alcalde va contestar que “*la queixa hagués estat més gran si la tropa hagués marxat, per no fer les obres*”.

La Unió Comercial d'Olot es va reunir per organitzar una protesta, que es va limitar a publicar un manifest¹²⁵; moltes entitats (Lliga Industrial, Sindicat Agrícola, Circulo Olotense, Lliga Regionalista, Industria y Comercio, Centre Catòlic, Joventut Tradicionalista i les Societats Obreres de Paletes i Arts Industrials) varen fer arribar les seves queixes a l'alcalde i els grups d'esquerra (Centro Republicano, Centro Obrero i les 5 societats de resistència més compromeses políticament) fins i tot varen organitzar un míting de protesta al Teatre Principal¹²⁶. Finalment, el pressupost extraordinari es va aprovar definitivament al setembre amb algunes petites modificacions: principalment, limitar l'increment de l'impost sobre la carn a la vedella i el bou, i excloure la carn que es venia al batalló perquè tenien un preu pactat. Tot i que alguns prohoms varen demanar que aquests nous impostos no es consolidessin, el cert és que alguns han arribat fins als nostre dies, com ara el “sello de l'ajuntament”.

●

¹²³ ACGAX-FMO. Acta municipal. 18 de juny de 1910. El regidor republicà era Virgili del Caso i el carlí Bartomeu Castanyer.

¹²⁴ ACGAX-FMO. Acta municipal. 11 de març de 1911.

¹²⁵ *El Deber*, 11 de març de 1911.

¹²⁶ *El Deber*, 6 d'abril de 1911.